

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Griffie commissies Bestuur en Onderwijs
Bouwbegeleidingscommissie
M.J. van der Leeden
T 070 318 2311
E m.vdleeden@tweedekamer.nl

Verslag

Verslag van de vergadering van de Bouwbegeleidingscommissie d.d. 21 december 2016

Aanwezige leden: de heer Elias (voorzitter), de heer Öztürk (Kuzu/ Öztürk), de heer Van Laar (PvdA), de heer Ronnes (CDA), mevrouw Tigchelaar (voorzitter ondernemingsraad), de heer Kuiper (ambtelijk secretaris PvdA-fractie, namens de fractiemedewerkers en ambtelijk secretarissen)

Adviseurs: de heer Dijckmeester (Rijksvastgoedbedrijf), de heer Duijzer (directeur Bedrijfsvoering en Informatisering) en de heer Van Gils (hoofd Facilitaire Dienst)

Van der Leeden (griffier) en Visscher (commissieassistent)

Afwezige leden: Madlener (PVV) en Van Meenen (D66).

Tijdens deze vergadering is Bouwbegeleidingscommissie (BBC) door het Rijksvastgoedbedrijf bijgepraat over de stand van zaken en voortgang van de renovatie van het Binnenhof.

Het Rijksvastgoedbedrijf (RVB) geeft een toelichting op de stand van zaken en voortgang van de renovatie van het Binnenhof en de tijdelijke uitplaatsing van de Tweede Kamer.

In het zomerreces van het jaar 2020 zullen alle bewoners van het Binnenhof elders worden gehuisvest. De Tweede Kamer zal tijdelijk worden ondergebracht in het huidige gebouw van het ministerie van Buitenlandse Zaken aan de Bezuidenhoutseweg. De Eerste Kamer verhuist naar het oude gebouw van de Hoge Raad aan de Lange Voorhout en het ministerie van Algemene Zaken zal waarschijnlijk tijdelijk worden gehuisvest in het Catshuis. De renovatie van het Binnenhof zal 5,5 jaar in beslag nemen. De bewoners aan het Binnenhof zullen in het kerstreces van 2025 weer hun intrek nemen in het gerenoveerde gebouwencomplex van het Binnenhof.

Er wordt veel aandacht besteed aan een intensieve betrokkenheid van de bewoners aan het Binnenhof.

datum januari 2017
betreft Verslag van de vergadering van 21 december 2016

Opdrachten voor het project renovatie Binnenhof zijn geheim verklaard in de zin van de Aanbestedingswet 2012. Daarbij heeft de minister voor Wonen en Rijksdienst zich mede gebaseerd op het advies van de Nationaal Coördinator Terrorismedebestrijding en Veiligheid (NCTV). Het geheim verklaren heeft als doel om informatie bij een zo klein mogelijke groep van marktpartijen te houden. Overigens wordt zoveel mogelijk transparantie over de renovatie nagestreefd, en op de website van het RVB is veel informatie over de renovatie te vinden.

Er is een onderhouds- en instandhoudingsplan opgesteld voor de huidige gebouwen aan het Binnenhof, zodat de bewoners tot 2020 goed en veilig kunnen blijven werken. Dit houdt onder meer in dat de brandveiligheid kan worden gewaarborgd.

Het RVB zal op twee aspecten van de renovatie, te weten (1) de politieke besluitvorming en (2) de reikwijdte nader ingaan.

De politieke besluitvorming (1) heeft ruim anderhalf jaar in beslag genomen, is inmiddels achter de rug en de BBC heeft in dit traject diverse keren belangrijke input geleverd. Na anderhalf jaar heeft het kabinet een besluit genomen over de reikwijdte van de renovatie, de aanpak (de renovatie zal in één keer en niet gefaseerd plaatsvinden) en de kosten (maximaal €475 miljoen prijspeil 2015) van de renovatie.

In deze periode is veel discussie geweest over de verschillende uitvoeringsvarianten en zijn op verzoek van de Kamer nieuwe varianten opgesteld en doorgerekend. Uiteindelijk heeft de Kamer ingestemd met de oorspronkelijke kabinetsvariant, namelijk een integrale renovatie in een periode van 5,5 jaar.

Met betrekking tot de aangenomen motie Krol over de mogelijkheden van nieuwbouw op de plaats van het "hotel" wordt opgemerkt dat zowel de 'variant sloop/nieuwbouw met behoud van de gevel' als de 'variant renovatie' terug zullen komen in de planvorming. De keuze zal later worden gemaakt. De gemeente Den Haag vindt overigens sloop/nieuwbouw zonder behoud van de voorgevel onaanvaardbaar en zal ten aanzien van de variant sloop/nieuwbouw met behoud van de voorgevel, de extra overlast voor de omgeving sterk laten meewegen in de beoordeling van de vergunningaanvraag.

Door één van de leden wordt opgemerkt dat het behoud van het hotel tijdens de nieuwbouw van de huidige Tweede Kamer eind jaren '80 en begin jaren '90 een historische fout was. De binnenkant van het gebouw heeft geen historische waarde. Geantwoord wordt dat sloop/nieuwbouw met behoud van de gevel alleen plaats zal vinden als de kwaliteit van het gebouw daarmee aanzienlijk zal worden verbeterd. Ook bij sloop/nieuwbouw is het niet mogelijk extra volume toe te voegen, omdat de nu aanwezig lichtkoven ook in een

datum januari 2017
betreft Verslag van de vergadering van 21 december 2016

nieuw gebouw aanwezig moeten zijn om te kunnen voldoen aan het bouwbesluit.

Door één van de leden wordt gevraagd of het mogelijk is een verdieping aan het "hotel" toe te voegen. Geantwoord wordt dat dit technisch mogelijk is, maar dit niet binnen de scope van de renovatie valt. De Kamer zal worden geïnformeerd wanneer nieuwbouw met instandhouding van de gevel van het "hotel" buiten het renovatiebudget zal vallen.

De aangenomen motie De Caluwé over het niet accommoderen van Prinsjesdag op het Binnenhof is besproken met de Eerste Kamer. De Eerste Kamer heeft aangegeven dat het kabinet niet gaat over de Verenigde Vergadering en dat over dit punt in een later stadium in overleg met de Tweede Kamer zal worden besloten.

Door het RVB wordt opgemerkt dat ook de Eerste Kamer akkoord is met de kabinetsvariant van de verbouwing met een budgettaire ruimte van €475 miljoen en een renovatieduur van 5,5 jaar. Als een eerdere terugkeer van de Eerste Kamer mogelijk blijkt, zal dat ook gebeuren. Door één van de leden wordt opgemerkt dat een eerdere terugkeer van de Eerste Kamer niet mag leiden tot een langere periode van uitplaatsing van de Tweede Kamer. Een ander lid vraagt of dat bij de planning van de renovatie en de tijdelijke verhuizing en terugkeer, rekening kan worden gehouden met de planning van de Tweede Kamerverkiezingen. Het RVB antwoordt dat dit nu nog teveel speculeren is en dat voorsnog wordt uitgegaan van een renovatieduur van 5,5 jaar.

Een lid van de BBC vraagt of een instandhoudingsplan tot 2021 wezenlijk meer zal gaan kosten dan een plan dat uitgaat van 2020. Het RVB antwoordt dat een plan tot 2021 veel meer zal kosten en er bovendien een forse toename van uitval van de huidige apparatuur en machinerie te verwachten zal zijn. De gemeente Den Haag heeft aangegeven dat het van groot belang is dat het aantal bezoekers aan de omgeving van het Binnenhof op peil moet worden gehouden.

Een lid van de BBC vraagt of ProDemos gedurende de renovatie scholieren zowel op het Binnenhof als in het huidige ministerie van Buitenlandse Zaken zal rondleiden. Het RVB antwoordt dat dit het geval zal zijn.

Het RVB zal de visies van de gemeente Den Haag op de renovatie van de monumentale onderdelen van het gebouwencomplex afwachten en voorafgaande aan de vergunningaanvraag een kwaliteitsteams aan de slag zal gaan waarin onder andere de Rijksbouwmeester en de Rijksdienst Cultureel Erfgoed zitting hebben.

Een lid van de BBC merkt op dat de Kamercommissie voor Wonen en Rijksdienst van de Kamer kan worden gekenschetst als een besluitvormend orgaan en de BBC meer te beschouwen is als een inspraakorgaan. Overlap

datum januari 2017
betreft Verslag van de vergadering van 21 december 2016

tussen beide commissies is onvermijdelijk en minder erg dan het ontstaat van witte vlekken (onderwerpen die door geen van beide commissies worden opgepakt).

Het tweede onderwerp betreft de reikwijdte van de renovatie. Hierbij wordt door het RVB ervan uitgegaan dat het gebouwencomplex na renovatie zo'n 20-30 jaar mee moet kunnen gaan, zodat intensief onderhoud in deze periode niet nodig is en herstelwerkzaamheden gemakkelijker kunnen worden uitgevoerd.

Een ander uitgangspunt bij de renovatie van het Binnenhof is dat uitplaatsing van alle Kamerbewoners in de toekomst niet meer nodig is. Bij het verbouwen wordt gebruik gemaakt van intelligent bewezen technieken (energiezuinige toepassingen), die in elk geval voor tientallen jaren na de verbouwing nog blijven voldoen. Hoewel dit maar een korte periode lijkt, is dit een aanvaardbare tijd, omdat gebruiksmaterialen, zoals liften, keukens en verwarmingstoestellen een vergelijkbare levensduur hebben.

Het RVB merkt met betrekking tot de noodzaak en aanpak van de renovatie op dat de entrees van de huidige gebouwen te klein zijn geworden om het publiek adequaat te kunnen ontvangen, de restauratieve voorzieningen niet meer voldoen aan de huidige eisen en renovatie (niet: restauratie) van gebouwdelen als gevolg van achterstallig onderhoud noodzakelijk is. Bij de renovatie zullen intelligent bewezen technieken – bijvoorbeeld in het kader van energiebesparing – worden toegepast en de renovatie zal niet leiden tot een uitbreiding van het gebouw.

Een lid van de BBC vraagt of de tijdelijke huisvesting van de Tweede Kamer naar het ministerie van Buitenlandse Zaken al een vaststaand feit is.

Het RVB antwoordt dat de tijdelijke huisvesting van de Tweede Kamer reeds een onderdeel is van de besluit- en planvorming.

Het gebouw van het ministerie van Buitenlandse Zaken - opgeleverd in 1985 - bezit een plenaire zaal, de Van Kleffenszaal. Het is de bedoeling deze zaal om te bouwen tot de nieuwe tijdelijke plenaire zaal van de Tweede Kamer.

Een lid van de BBC vraagt of de huidige plenaire zaal exact wordt nagebootst of dat er ruimte is om te experimenteren met de opstelling van de plenaire zaal. Door het RVB wordt opgemerkt dat dit uiteindelijk aan de Kamer is. Een lid van de BBC merkt hierbij op dat bij de inrichting van de nieuwe plenaire zaal rekening met worden gehouden met aanscherpingen van het veiligheidsbeleid. Een lid van de BBC merkt op dat de plenaire zaal herkenbaar moet zijn en dat er verschillende varianten zullen moeten worden uitgewerkt, waarbij zowel aandacht moet zijn voor de praktische – als de architectonische kant.

Naast de plenaire vergaderzaal zijn er ook kleinere zalen die als commissiezalen gebruikt kunnen worden. In het pand is genoeg ruimte om alle

datum januari 2017
betreft Verslag van de vergadering van 21 december 2016

Kamerbewoners – zowel de Kamerleden, fractiemedewerkers als de ambtenaren - plaats te bieden.

Het RVB merkt op dat het ministerie van Buitenlandse Zaken een veilig gebouw is. Tijdens de renovatie van het Binnenhof zal veel aandacht zijn voor de veiligheid tijdens de renovatie. Op advies van de NCTV wordt informatie over de renovatie van het Binnenhof niet openbaar gemaakt en vindt er geen openbare aanbesteding plaats. Dit laatste punt laat onverlet dat opdrachten aan een geselecteerde partij worden verstrekt als de aangeboden prijs marktconform is en de prijs-kwaliteitverhouding van de aanbidding goed. Het RVB merkt op dat de markt inmiddels over de geheime aanbesteding is geïnformeerd en de markt is gevraagd mee te denken hoe het proces van geheime aanbesteding het beste kan worden georganiseerd. Randvoorwaarde bij het geheim verklaren van het project is dat er concurrentie is. Daarop zal door de Autoriteit Consument en Markt worden toegezien. Mogelijk wordt een 'commissie van wijzen' ingesteld om toezicht te houden op het proces. Tevens zal een Stuurgroep renovatie Binnenhof actief zijn waarin, onder onafhankelijk voorzitterschap, zitting hebben de griffiers van de Eerste en Tweede Kamer, de secretaris van de Raad van State, de secretaris-generaal van het Ministerie van Algemene Zaken en de Nationaal Coördinator Terrorismedebestrijding en Veiligheid. De stuurgroep zal het renovatieproject bewaken en erop toezien dat het project binnen de kaders wordt uitgevoerd en de doelstellingen worden behaald. De stuurgroep is nog op zoek naar een voorzitter. Ten aanzien van de tijdelijke huisvesting en de renovatie van het Binnenhof zullen er nog verschillende besluitvormingsmomenten zijn, waarbij de commissie en de Kamer zullen worden betrokken.

Een lid van de BBC vraagt of er op ambtelijk niveau al keuzes zijn gemaakt die betrekking hebben op de renovatie en tijdelijke huisvesting en gevolgen hebben voor de fracties, Kamerleden en ambtelijke organisatie. Het RVB antwoordt dat er op dit moment nog geen besluiten zijn genomen, maar dat er al wel veel wordt geïnventariseerd ter voorbereiding op de besluitvorming. Een lid van de BBC vraagt wanneer deze inventarisatie gereed is voor bespreking met de Kamer(bewoners). Het RVB antwoordt dat de voorbereiding van de renovatie zich op dit moment richt op het opstellen van de Programma's van Eisen van zowel de tijdelijke huisvesting als de renovatie van het Binnenhof. Deze worden opgesteld door het RVB in nauwe samenwerking met de gebruikers voor de ruimtelijke en functionele eisen. In 2017 volgt het Voorlopig Ontwerp voor zowel de tijdelijke huisvestingen als de renovatie. Op basis van de genoemde inventarisatie zal een definitiedocument worden opgesteld dat in de BBC zal worden besproken. De inschatting is dat 70% van dit document op het bordje ligt van de BBC (het gaat dan over de

datum januari 2017
betreft Verslag van de vergadering van 21 december 2016

dagelijkse zaken, 'tutti frutti') en 30% bij het Presidium en Kamer (hierbij gaat het over omvangrijke, complexe en meer politieke onderwerpen). Afgesproken wordt dat de BBC m.b.t. de dagelijkse zaken (de 70%) desgewenst kan opschalen naar het Presidium.

De directeur Bedrijfsvoering en Informatisering merkt op dat de BBC een intensieve rol zal spelen in het proces van uitplaatsing en renovatie. Het Presidium vindt het ook belangrijk dat de BBC deze rol op zich neemt. Hierbij wordt opgemerkt dat we aan het begin staan van de planvorming en dat er geen onomkeerbare stappen zijn gezet en de definitieve uitwerking van de plannen nog moet plaatsvinden.

Op een vraag van een lid van de BBC antwoordt het RVB dat nog niet duidelijk is wat zal gebeuren met het depotgebouw, enquêtezaal en het logement.

Afgesproken wordt dat de BBC in de eerste maanden van 2017 een bezoek zal brengen aan het ministerie van Buitenlandse Zaken, het nieuwe tijdelijke Tweede Kamergebouw.

De griffier voor dit verslag,
Van der Leeden